Sparrman, Anders

Tal, om den tilväxt och nytta, som vetenskaperne i allmänhet, särdeles natural-historien, redan vunnit och ytterligare kunna vinna, genom undersökningar i Söder-hafvet, hållet för kongl. vetenskaps-ac

Stockholm
1778

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!
Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök*: Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra*: Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.
Mer information finns tillgängliga via http://books2ebooks.eulla boken.

- http://search.books2ebooks.eu/

TAL,

OM

Den tilvåxt och nytta, ſom Vetenſkaperne i allmånhet, ſårdeles Natural-Hiſtorien, redan vunnit och ytterligare kunna vinna, genom underſökningar i Söder-hafvet,

HÅLLET FÖR

KONGL. VETENSKAPS-ACADEMIEN,

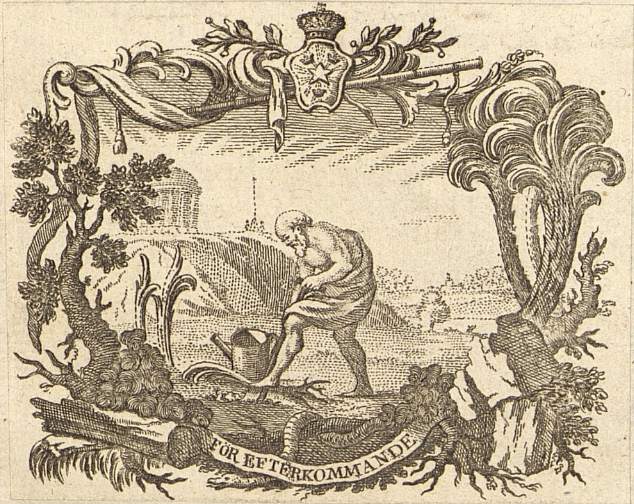
VID PRÆSIDII NEDLÄGGANDE,

DEN 31 OCTOB. 1778,

AF

ANDREAS SPARRMAN,

MEDICINÆ DOCTOR.

STOCKHOLM,
Tryckt hos JOHAN GEORG LANGE, 1778.

Nådige Herrar!

Mine Herrar!

At inom tvånne år, först intagas såsom Medlem uti Edert vittra Samfund, sedan förordnas til Föreståndare af Edert vackra Natural-Cabinet, och åndteligen hedras med Ordförandet ibland så många äldre och långt vårdigare Ledamöter; det öfverstiger vida min förtjenst och gör mig bekymrad, huru jag skall kunna betyga Eder min ödmjuka och innerliga erkånsla.

Borde tacksamhet skattas efter den mer eller mindre våltalande tunga, hvarmed den förklaras, fruktar jag, at ödet dömde mig visst nu til en af de otacksammaste: men J, Mine Herrar, veten, at lika ädelmodigt anse den vålmening, som inneslutes inom hjertat, då Naturen förseglat läpparna. Eder täcktes derföre äfven nu

lika nådigt och gunſtigt öfverſe med en ſtapplande Talare.

När under et Fem-årigt viſtande utrikes, jag måſt ſtändigt höra och härma främmande ſpråk, ſamt ofta nödgats jollra fram Indianers och Vildars okända tale-ſätt, ſtundom med de underligaſte låten, har jag aldraminſt kunnat förvärfva mig en vältalighet, den jag aldramåſt nu hade af nöden.

Tillåten mig dock at, ehuru, kan hända, med et ännu nog förändradt uttal, förſäkra, at jag återbragt et varmt och oförändradt Svenſkt hjerta til mitt Fädernesland, upfyldt med ytterſta högaktning och nit för Kongl. Vetenſkaps Academien och Deſs ädla föremål, innerligen rördt af den välvilja, den upmuntran och det underſtöd, ſom K. Academien behagat viſa en, hvilken ifrån Antarctiſka kretſen upſökt ſin älſkade Norden.

Som mitt hopp och min önſkan ſtädſe varit, at Fäderneslandet i ſynnerhet, ſå väl ſom Vetenſkaperne i allmänhet, ſärdeles Natural-Hiſtorien, ſkulle kunna draga någon fördel af de uptäckter, ſom uti likſtämmiga Climater af den ſödra Verldshalfvan kunnat göras, ſå har det ock varit ſtörſta anledningen til mit äfventyrande mot ſödra Polen. Kongl. Academien täckes derföre mera hafva affeende på min

väl-

vålmening, än på min nu tilämnade mindre hyffade Afhandling, *om den tilväxt och nytta, fom Vetenfkaperne i allmänhet, färdeles Natural-Hiftorien, redan vunnit och ytterligare kunna vinna, genom underfökningar uti Söder-hafvet.*

Naturens forfkande och underfökning är et vårt flägte fä nyttigt fom fkyldigafte famt i naturen grundade föremål. Ty af naturen begåfvade med frö til förnuft, äre vi åfven af naturen ämnade, ej at qvåfva, utan at upodla det famma: följakteligen ock fkyldige, at i alla hänfeenden förbättra tilftåndet af vårt flägte. Således, ehuru en del Männifkor kunna fåfom Vildar och Vildjur frambringa fina dagar til en hög ålder, fela de icke defto mindre, då de ej efter möjeligheten lefva, fåfom förnuftige och civiliferade är anftåndigt.

När nu Naturens Herre härvid hafver fä tilftält, at nyttige och til vårt flägtes förkofran oumbärlige ting, ej altid äro alfter af det landet hvar och en bebor, utan ofta endaft til finnandes i aflägsne verldsdelar, blifver följagteligen männfklighetens fkyldighet at lika vidfträckt upfóka och förfkaffa fig det nyttiga, ehvareft det finnes.

Af denna Naturens vifa inrättning, upkommer ock verkeligen en allmän nytta, nemligen, at de ifrån hvarannan aflägsne Län-

der och Folkslag, under det de jämte deras olika producter och kunskaper, särskilt närmare undersökas och uparbetas, blifva de tillika för hvarannan utbytte, förenade samt mera gemensame gjorde.

Således hafver, t. ex. Europa fordom från Asien inhåmtat kunskapen om Krut, Compass, (*) Silkes-afvel och flere producter, utom hvilka den Verlds-del vi bebo, aldrig skulle beherskat de öfriga.

Likaledes, at förtiga en mångårig vinst af Caffe-trådet på Ön Mauritius, äro änteligen de så dyrbara specerier af Muskott, Neglickor och Canel, genom de Franskas eftertänksamhet, uti samma nybygge ej långesedan fortplantade.

Äfvenså planteras nu i America eller den så kallade nya Verlden en nästan otalig mängd af den gamlas producter. Vi äge dessutom ganska många exempel och bevis härpå inom oss sjelfva eller vårt eget Fäderneslánd, hvarest, ehuru naturen vägrat et vildt upväxande af Sädes-slagen, vi icke desto mindre böre och kunne dermed odla vår grund, så at vi ej behöfve äta barken af Träden. Nå-

(*) Krutet och Compassen voro väl långt förr kände i China, än i Europa; men det är dock ovisst, om Europeerne lärt känna dem af Chineserne. Se, hvad Compassen angår, Herr Profess. WILCKES Tal om Magneten.

Nåſtan alla Jord-frukter, tråd- och kryddgårds-våxter, ſom vi nu ymnigt ſamle, voro, litet långre tilbaka, aldrig ſedde våxa inom Svånſka grånſor, utan åro efterhand af eftertånkſamme Svenſke Mån, Månſklighetens och ſit Lands Vålgórare, omſider hitbragte ifrån utrikes lånder.

Utom alla dem vi cultivere, kan upråknas et anſenligare antal af vilda våxter, hvilka, oaktadt utlånſke och til en del ganſka långvåga ifrån komne, åro nu i vårt Climat ſå naturaliſerade, at de trifvas lika vål med de uråldrige Svenſke, ſamt fór ſådane anſes. (*) I anledning håraf ſlu-

(*) Fóljande Våxter åro från utrikes orter komne, men må numera anſes ſåſom aldeles naturaliſerade inom Svenſka Rikets grånſor; deras antal ófverſtiger 250. Liguſtrum *vulgare*, Veronica *latifolia*, Syringa *vulgaris*, Valeriana *dioica*, Schœnus *mariſcus*, *nigricans*, Panicum *crus galli*, Aira *caneſcens*, *præcox*, Melica *ciliata*. Arundo *arenaria*, Globularia *vulgaris*, Scabioſa *columbaria*, Sherardia *arvenſis*, Plantago *coronopus*, Centunculus *minimus*, Sangviſorba *officinalis*, Ilex *aquifolium*, Cornus *ſangvinea*, Lithoſpermum *officinale*, Pulmonaria *maritima*, Symphytum *officinale*, Lyſimachia *nummularia*, Anagallis *arvenſis*, Polemonium *cœruleum*, Campanula *patula*, Samolus *valerandi*, Lonicera *periclym.*, Datura *ſtramom.*, Evonym. *europæus*, Ribes *groſſularia*, Theſium *alpinum*, Chenopod. *murale*, *ambroſſioides*, *vulvaria*, *maritimum*, Gentiana *piloſa*, Athamanta *oroſelinum*, Liguſticum *ſcoticum*, Siſon *inundatum*, Oenanthe *fiſtuloſa*, *crocata*, Scandix *odorata*, *pecten*, Apium *graveolens*, Sambulcus *ebulus*, Statice *limonium*, Tamarix *germanica*, Allium *arenarium*, *ſchœnopraſum*, Fritillaria *meleagris*, Lilium *bulbiferum*, *martagon*: Narciſſus *pſevdonarciſſus*, Tulipa

fluter jag med fkål, det antalet af nyttige, få vål odlade fom vilde våxter, kan i alla län-

---

filveftris, Hyacinthus *botryoides*, Levcoyum *vernum*, Afparugus *officinalis*, Convallaria *verticillata*, Berberis *vulgaris*, Alifma *plantago*, *aquatica*, *ranunculoides*, Æfculus *hipocaftamum*, Erica *cinerea*, Oenothera *biennis*, Andromeda *calyculata*, Scleranthus *perennis*, Gypfophila *faftigiata*, Dianthus *armeria*, *fuperbus*, *arenarius*, *prolifer*, Cucubalus *vifcofus*, Sedum *rupeftre*, *reflexum*, Refeda *luteola*, Euphorbia *heliofcopia*, *paluftris*, Prunus *domeftica*, *cerafus*, Rofa *eglanteria*, Potentilla *fruticofa*, Papaver *argemone*, *dubium*, *rhœas*, Ciftus *œlandicus*, *fumana*, Aconitum *napellus*, Aquilegia *vulgaris*, Thalictrum *aquilegifolium*, Anemone *vernalis*, *fylveftris*, *ranunculoides*, Adonis *vernalis*, *illyricus*, *arvenfis*, Tevcrium *fcordium*, Betonica *officinalis*, Galeopfis *galeobdolon*, Balotta *nigra*, Dracocephalum *ruyfhiana*, *thymiflorum*, Melampyrum *arvenfe*, Orobanche *major*, Digitalis *rubra*, Draba *muralis*, Lepidium *petræum*, *fativum*, Iberis *nudicaulis*, Alyffum *incanum*, Lunaria *annua*, Cardamine *hirfuta*, *petrœa*, Sifymbrium *irio*, Bunias *fibirica*, *orientalis*, Ifatis *tinctoria*, Crambe *maritima*, Hefperis *matronalis*, Geranium *lucidum*, *diffectum*; *columbinum*, *molle*, Malva *fylveftris*, *alcea*, *mofchata*, Lavatera *thuringiaca*, Spartium *fcoparium*, Genifta *tinctoria*, *pilofa*, Coronilla *emerus*, Vicia *dumetorum*, *caffubica*, Lotus *maritimus*, Aftragalus *glyciphyllus*, *uralenfis*, *arenarius*, *campeftris*, *Trifolium ftriatum*, *procumbens*, *filiforme*, Robinia *caragana*, Picris *hieracioides*, Sonchus *fibiricus*, Lactuca *quercina*, Leontodon *hifpidum*, Hyoferis *minima*, *radicata*, Chicorium *intybus*, Carduus *acanthoides*, *acaulis*, Cnicus *oleraceus*, Cryfocoma *linofyris*, Artemifia *rupeftris*, Gnaphalium *arenarium*, Erigeron *canadenfe*, Tuffilago *alba*, *petafites*, Senecio *erucifolius*, Inula *britannica*, *dyfenterica*, *pulicaria*, Bellis *perennis*, Cryfanthemum *fegetum*, Achillea *ptarmica*, Centaurea *phrygia*, Othonna *paluftris*, Filago *pyramidalis*, Orchis *mafcula*, *militaris*, Cypripedium *bulbofum*, Amaranthus *blithum*, Xanthium *ftrumarium*, Populus *alba*, *nigra*, Salix *rubra*, *viminalis*, Humulus

länder förökas, ſamt från et til et annat någorlunda likartadt Climat utbytas, tilvänjas och införlifvas. Huruvida detta en gång til allmän nytta må kunna tillämpas på nyttige växter i ſödra Verlds-halfvan, genom deras införlifvande uti Europa, hörer egenteligen hit at underſöka. Jag torde då förſt, til exempel, få anföra Nya Zeland.

Detta är en Ö, hvars ſödraſte udde är belägen under 47 grad. 21 min. ſydlig Polhögd, men deſs Climat ſvarar icke deſto mindre mot vår 58:de och 60:de Latitudsgrad, och det af ſamma orſaker, ſom göra, at ſödre Polen i allmänhet är kallare än den norre. Detta landets ſträckning til Norden är inemot 34:de graden, ſåledes ſvarande mot flera Europeiſka Climater.

Såſom et åſyna Botaniſkt vittne, vågar jag åfven förſäkra, at där växa åtſkilliga ganſka nyttiga växter, hvilka i Norra Hemiſpheren kunde blifva otroligen gagnande. Ibland deſſe är et nytt ſlägte Örter, PHORMIUM *tenax*, af det Engelſka Sjöfolket kalladt Ny-Zeländſk Hampa. Den upväxer med breda ſvärdslilje-lika blad, ifrån 5 til 6 fots längd. Invånarne tilverka häraf, med ringa möda, et

A 5 ſlags

lupulus, Acer *campeſtre*, Atriplex *tartarica*, Splachnum *rubrum*. m. fl.

ſlags ſegt och ſkinande lin, hvilket uti Europeiſk våfnad ſkulle i ſtyrka vida öfverträffa Europeiſkt linne, ſamt tåfla med ſjelfva ſilket i glants. (*)

Härom vittna nogſamt de prof, ſom jag, både af råa ämnet och det tilverkade, för Kongl. Academien haft den åran at upviſa.

Denna Växtens blomnings-tid, trefnad och ymnighet i ſin hembygd, hvareſt den växer vildt, ſnart ſagt i all ſlags jordmon, på högder, dålder, ſtränder och kärr, gifver hopp, närmaſt til viſshet, at den ſkulle ganſka väl trifvas både i vår Nord, och uti en ſtor del af Europa, ſamt kanſke tåfla med ene-buſken i ymnighet; den ſkulle då gagna mera, än den ſtörſta inkräktning af land: ty kunde väl gagneligare eröfring ſke, än at genom detta ſå kallade Hampe-ſlag, til oſs och efterkommande för evigt likſom ſkattlägga de annars ofruktbarare backar och ſtränder m. m. med et ämne både för tågverke och kläder. ſom är vida bättre, än det vi dels ſjelfve nu med möda plantere, dels med ſtora penningſummor både i Ryſsland och Tyſka orterna måſte upköpa?

Uti

(*) Alla Beſkrifningar ſå väl öfver den förra ſom ſednare Reſan til Nya Zeland, komma öfverens om Nya zeländſka Hampans och Linets ſtora nytta.

Uti Nya Zeland finnes desſutom et upriktigt annuelt ſlags Lin, hvilket, oaktadt det våxer vildt, finnes ofta til mer ån en mans hógd, och kunde i Europa med oåndelig ſtórre fórmon, ån det nu brukeliga, cultiveras. Jag ſkulle fórdjupa mig i en hel afhandling, om jag ville underſóka alla de ófriga våxter från ſamma ſtålle, hvilka tyckas lofva mycken nytta, neml. tråd til maſter, ſlógder och vedbrand, órter til vår fóda och bot fór våra bråckligheter: och år detta funnet, oaktadt Nya Zeland ånnu år knapt underſókt til ſina ſtrånder, mindre til ſit inre. Håraf torde dock i ſynnerhet bóra anfóras en Buſke, LEPTOSPERMUM *ſcoparium*, hvars blad flere af Beſåttningen nyttjade håldre ån det Chineſiſka Théet. Hår fans och en Panax eller Gingſeng, åfven en ganſka kraftig ſort af Vinters-bark, likaledes et Ormbunke-tråd, af hvilket en del af ſtammen var åtlig. På en Ó, något norr om Nya Zeland, fans et ſlags Palmtråd eller ſå kalladt Kåltråd, hvars ófverſta ſtam utgjorde en ſmakelig fóda.

Til yttermera bevis, at Ny-Zelåndſka våxter ſkulle med tiden kunna naturaliſeras och trifvas i Europa, bór hår ej oberórdt lemnas, det en och annan Europeiſk och Svenſk våxt fans i Nya Zeland, ſamt at vi dår updrefvo et ſtort antal Krydd-

gårds-

gårds-våxter, hvilka dår kommo til famma mognad fom uti Europa. Åfven at åtfkillige Ny-Zelåndfke våxter åro af frön redan upkomne och tyckas frodigt trifvas i vår verlds-del, t. e. et flags Barr-tråd fkal våxa i Frankrike, hvarom Hr Capitaine CROIZET, hvilken jag råkade i Cap, mig berättade, at han lyckligen öfverfört det lefvande eller våxande. Några fårfkilte våxter fkola af frön vara upkomne i England, hvarom jag genom bref af Herrar FORSTER blifvit underråttad. Tvånne fårfkilte flag våxa åfven hår i Sverige, upkomne af de Frön jag haft den åran at Kongl. Academien tilfånda: det ena af deffa år et nytt Lepidium, den andra år et nytt flag af Årt-tråd eller SOPHORA: bägge likna fig at trifvas vål inom det Svenfka Climatet, men orfaken, at ej et fтörre antal upkommit, var vår refas långvarighet, och under den en långfam feglation i födra Is-hafvet, famt mot vanligheten haftiga omfkiften derifrån til varma Tropifka Climater; ej at förtiga, det våra frön undertiden måfte innefiutas i lådor, til bevarande för åkomma af falt vatten famt af Indianers tjufnad, m. m. De frön i fynnerhet, fom jag hemfånde, hafva af min Commiffionair från London affkickats i förfeglade lådor, och fåledes blifvit betagne en fri luft, fom af erfarenhet och Hr MILLERS

LERS vackra Afhandling i detta ämnet, bevises vara hufvudsakeligen nödig til fröns conservation.

Olyckeligen äro Ny-Zeländska Hampan och Linet ingenstädes upkomne: orsaken är, at i synnerhet den förras frön äro af den beskaffenhet, at de lätt uttorkas och ej länge kunna bevaras. Om derföre någonsin Europeer mera besöka dessa nyttiga växters hemvist, böra de vara angelägna om at medföra dem växande på sin rot.

Södraste udden af Nya Verlden förtjenar ej mycket mindre Nordiske Patrioters upmärksamhet, än undersökningar af andra Europeer. Den är belägen under 55:te Latituds-graden, men til köld, under långt omildare himmel, än vårt Upland. Skulle än känsla och en lägre Thermometer härvid kunna jäfvas, blifva dock de på samma verlds-udde vildt växande Lappske örter, lika många årliga och ojäfagtiga bevis. Af dessa fann jag PINGVICULA *alpina*, RANUNCULUS *lapponicus* och VIOLA *palustris*. Här funnos ock andre Svenske växter, hvilka jämte de förra, hade lämpat sig efter södra polens natur och sommar, i det de blommade uti December och Januarii månader.

Härmedelst tyckes således sjelfva naturen utpeka, at Växterne på Elds-landet,

så

så väl som på hela Magellanska trakten, äro afpassade för åtskilliga Europeiska orter, äfven kanske af Naturen för dem ämnade; dock så, at naturens Herre dertil tyckes utsedt och fordra månnisko-handens idoga åtgård, så väl som til Dadelpalmens parning och ymnigare fruktbarhet i Asien, til Sädes-åkrars, Vin- och Trädgårdars bördighet i Europa, och i allmänhet til hela den växande Naturens upodling och prydnad i alla Verlds-delar.

Skulle Skaparens vishet ej mycket mera utsedt Månnisko - hand och Månnisko-snille, til växters utplanterande från en ort til en annan, då fyrfotade djur, foglar och krypande kråk, ovetande, i det målet efterlefva Naturens lagar, samt utföra Försynens allvisa värf?

Vi Månniskor, långt öfver dessa djuren uti kropps - byggnad, begrep, eftertanka och uträkning, vare långt ifrån oss, at af maklighet insöfvas til vårdslöshet, eller af idel lekar föras uti en oafbruten yrsel från våra ädlare skyldigheter samt nyttigaste föremål, som äro, at hvar och en, efter sin lott, må bidraga til at undersöka, utröna, samt göra sig och vårt slägte nytta af Naturens skatter.

Desse äro för mänskligheten, i den Verlds-delen jag här omtalar, af Växt-riket

ket långt ſtörre och nyttigare, än de ſå kallade ådla Metaller, hvilka blott vår inbillning gjort öfvermåttan dyrbara. Ty til ex. uti verkligheten, hvad är vål det *Peruvianſka Guldet* mot den *Peruvianſka Barken*, eller ſå kallade Chinchinan? Många 1000:de hafva at tacka denna ſenare för hälſa och lif, då det förra om lifvet bragt många millioner, ſamt förvirrat ännu flere.

Samma Americas för ſin nytta redan bekante våxter, utgöra en altför vidlyftig liſta at här upräknas: Til exempel allenaſt må nu åfven nämnas Gvayacum (eller Franſoſenholts,) ſom fordom var enda tilflygten för olycklige Veneriſke, och är nu ſnart ſagt den kraftigaſte för giktaktiga krämpor. Denne Buſke blef, för ſin nytta och nödvändighet ſkull, änteligen öfverförd til Europa, i hvars ſödra del den länge ſedan blifvit naturaliſerad, och nu våxer ſåſom inhemſk.

Det torde ſåledes endaſt vara at förebrå Männiſko-förſummelſe, och en okunnig ſamt oeftertänkſam bekymmerlöshet, at ej andre kanſke nyttigare blifvit utrönte, eller at de redan för nyttige kånde ej blifvit lika ſå vål ſom Gvajacum naturaliſerade uti Europeiſk Jord.

Jag bör dock ännu härtil räkna en och annan nyttig, af dem jag ſjelf ſedt på den ſyd-

ſydligare delen eller Elds-landet, til ex. 2:ne ſorter Berberis, af hvilka den ena för ſin ſärdeles ſpänſtighet nyttjas til bågar af Vildarne. Här finnes ock allmänt det trädet, ſom bär en bark, til ſin beſkaffenhet ganſka nära liknande den hvita Canel-barken, hvilken viſſerligen är nyttig i Läkare-konſt och hushållning. Herrar FORSTER med mig hafva beſkrifvit detta träd, under namn af DRIMIS *vinteri.*

En varietet häraf ſkal äfven växa i Nya Carthagena. (*) Således befinnes denna växt trifvas både uti den kallaſte ſå väl ſom ſnart ſagt den varmaſte delen af America. Det blifver då knapt något rum til tviſvelsmål, om deſs trefllighet och nytta i Europa.

Nya Holland kan jag väl ej omtala ſåſom åſyna. Jag känner det allenaſt genom tryckta, och några mine Reſe-Cameraders munteliga beſkrifning, och i anſeende til den likhet det eger med Nya Caledonia, hvars Flora jag hade tilfälle at underſöka, ſiſta reſan kring Jordklotet, då denna Ön uptäcktes. I anledning deraf kan ſägas om den

(*) Herr Profeſſor v. LINNÉ har fått åtſkilliga Specimina *Drimis* af D:r MUTIS, ſände från detta ſtället, hvilka han med ſkäl anſer ſåſom en blott varietet af den *Drimis vinteri* (FORST. *Nov. Gen.*) jag medbragt. Se vidare om denna Växten i *Medical Obſervat.* and inquiries p. 41. Vol. 5.

den 5:te Verlds-delen, jag menar nämnde Nya Holland, til sin sträckning onekeligen större än Europa, at den äfven är, torde hända, i vissa hänseenden rikare. Knapt ännu sedd til sina stränder, är den nästan befunnen af en mera särskild beskaffenhet, än någon af de 4 mera kände delarne af vår Glob. Hvad ansenligt fält är icke då Nya Holland för undersökningar? Hvad otaliga uptäckter erbjuder det icke då til Naturkunnighet och andra Vetenskaper? Holländska Nationen, som det först uptäckte, kallade det efter sit Fädernesland. De Engelske på Skeppet Endeavour häfva undersökt dess östra sida, samt gifvit det namn efter den Provints, hvaraf deras Kron-Prins förer sin Titel; men en syd-västerlig Strand, af vid pass 200:de Svenska mils sträckning, är ännu af Flaggmän osedd, samt en til sina Hamnar och Naturalier aldeles okänd del af vår Glob. Den önskade jag i synnerhet skulle, til Sveriges heder, för första gången beseglas med Svenske kölar, samt på alla Chartor tecknas med namn af Svenska Länder och Svenske Mæcenater! Hvad mängd af obekante växter och andra Naturens rikedomar, af Skaparens lysande verk, vore icke där för Svenske Natur-forskare at utfinna, samt til at updaga för den öfriga verlden!

Hvart och et tings ſärſkilda nytta och beſkaffenhet, ehuru den ej efter önſkan genaſt faller hvar och en i ögonen, kan icke deſto mindre ofta af kännare läſas på hvarderas yta. Vi böre icke ledsna vid all underſökning derföre, at vi ej med full viſshet genaſt kunne dömma, t.ex. om hvarje kärnas beſkaffenhet, utan til at förſt nödgas öpna ſkalet af några. Det är ju Naturens egen ordning, at förſt förſkaffa ſig kunſkapen om, t. ex. den Örtens eller det Djurets verkeliga varelſe, innan vi kunne påtänka deſs beſkaffenhet och nytta. Imedlertid är, i anſeende til Natural-Hiſtorien ſärſkildt, hvarje ännu okändt djur och hvarje växt på länderne uti Söderhafvet, at anſe ſåſom en invecklad länk af Naturens kedja, hvilken, i ſamma mån ſom den blifver utredd, fullkomnar nyttan af detta ſäkraſte led-bandet, til ſå väl ſkapade tingens vackra och nyttiga ſammanhang, ſom til Skaparens vishet och ärande.

Til Natural-Hiſtoriens och Vetenſkapernes nytta, lända ej mindre de anmärkningar, ſom redan äro ſamlade och yttermera kunna ſamlas, rörande åtſkilliga Nationer i Söderhafvet. Vi kunne ej bättre lära känna oſs ſjelfve och vårt eget ſlägtes beſkaffenhet, än genom jämförelſen mellan deſſa Med-Männiſkors olika lynnen

nen och tilstånd. Man kan i synnerhet deraf se, hvad som försämrat och förbättrat Folkslagen; nemligen, huru de, som lefva söndrade i enkla Familler eller små flockar, sakna den inbördes hjälp och handräckning, de hvarken kunna få eller gifva, tils ändteligen de ej känna en del af Mänskflighetens behof. Slögderne härigenom försummade och förgåtne, vanvårdas, åfven som deras aflinge, Åkerbruket; födan brister, och svält gör både kropps och sinnes egenskaper slöa, eller uptager all tid med at tilskaffa magens oumgängeligaste behof, utan at lemna tid til omtanka för Vetenskaper til sin uplysning, eller för Handa-slögder til beqvämlighet.

Såsom Nomader eller Herdar, drifva Människor kring, utan hemvist. De kunna ej altid så fort föröka sina Boskapshjordar, til offer för sin gom, som de föröka sig sjelfva. Utom Jordens brukande och plantering, brister födan för bägge, alt blir vildt. Tydeligaste exempel härpå har jag sedt hos Caffrar och Hottentotter.

Nationer, som lefva af Jagt, äro underkastade at oftare skiljas åt och spridas, då de förfölja de flyende djuren, samt då dagelig tvist om födan gör dem flygtige för sina egne vildsinte Bröder. I allmänhet äro de för osäkre om sit villebråd och

ſin föda, at ſtadgas på något viſst ſtälle, hvarifrån hungren och deras oſtadigare vildare näring ſkulle ſnarare nödga dem upbryta, än at de kunna bygga Stad eller förenas i ſtörre ſamhällen. De förſämras til Vildar, ſnart ſagt til vildjur, tils de knapt tala et tungomål, ſom kan meddela prof af et tänkande väſende.

Beklagans - värdaſte exempel härpå hafva mött mig, ibland Boshies-Männer, och några Elds-landets ömkelige Bebyggare.

Folkſlag, ſom äro Fiſkare, hafva för oſäker föd-krok, at vinna mycken tid och håg för Jordbruk och Handaſlögder, ty medan de ſträfva efter ſin föda på vattnet, få tiſtel och törnen obehindradt inkräckta deras land. De nödgas upreſa ſina kojor på öde ſtränder, ſamt blifva ſjelfve flygtige och flyttande, ſåſom ſimmande djuren, hvilka de förfölja uti et Element utan gränſor. Härigenom kan hända et ondt, hvaraf verkeligen de Vilde i Nya Zeland viſat mig de ohyggeligaſte prof: nemligen ſtränder, dageligen beſläckade af Männiſko-blod och med öfverlefvor af hvarandras ſtekte och upfrätte kroppar. Äfven händer desſutom det obehageliga hos fiſkande Nationer, at ſtundom en flere dagars ſtorm hindrar dem at komma

ut

ut på hafvet, som är deras egenteliga visthus och dukade bord, hvarigenom de på landet nödgas stilla sin svidande hunger, med en sort ormbunke-rötter, en den torraste och dåligasta mat, så mycket ovärdigare för varelser, af en förnuftig själ uplifvade, som troligen Ape-slägtet ingenstädes nyttjar en så usel föda.

Måtte sådane ömkeliga spectakel kunna leda vissa förvånde Philosopher ifrån en för all mänsklighet vanhedrande och farlig villfarelse, som nemligen skulle det civiliserade tilståndet vara mindre lyckeligt, än det vilda!

Tvärtom, Människor, endrägtige, med et tungomål och et hjärta, kunna förena små saker til stora ting, och sig sjelfva til mägtiga Samhällen; de blifva då i stånd at tygla Elephanter, tämja Lejon och andra djur, tvinga dem til sin tjenst och til sina slafvar. Derigenom vänja de sig at tämja sin egen vildhet, samt tygla hvar andras omänsklighet; under detta tiltager en vällefnad med ordning och skick, uti föda, beqvämligheter samt prydnader. Häraf alstras flit samt all annan medborgelig dygd, som upmuntrar Jordbruk, Slögder och Vetenskaper. Et sådant Folk blir sedan snart i ständ at bygga Altaren och Städer, inkräkta hafs-böljan, bebygga vatt-

 net,

net, segla kring hela verlden efter kunskaper, kårteligen, at utgöra hyssade Månniskor och civiliserade Folkslag.

Håraf följer, hvilka mått och steg i synnerhet böra vidtagas, för at hyssa vilda Nationer. För exempel: til Anthropophagerne i Nya Zeland, borde man föra och föröka nyttiga fyrfotade djur, så vål som större och smårre tam Boskap. Jåmte det at vara Fiskare, blefve de åfven då Jågare och Herdar; det blefve sedan så mycket låttare at upmuntra dem til Åkerbruk. Derom år så mycket större hopp, som de mera ohyssade på Nya Zeland åto gerna af vårt bröd, åfven det vi såsom förmultnadt och odugeligt bårtkastade. De tycktes åfven med sorgfållighet bevara det Hvete-korn jag gaf dem, sedan jag teknat, huru det borde sås. Invånarne i Tologa-Bay hafva, jåmte flere, förenat sig til et större Samhålle, under en Monarch, den de kalla *Teratau*, de lefva ock af den orsaken mera ordenteligt, samt hafva vackra planteringar af Potater. At de skulle emottaga uplysningar i hvarjehanda åmnen, år ingen tvifvel. Deras Theologer och hela Församling afhörde Otaheite ö-Boen TOPAYAS Lårdomar och bestraffning med vördnad. Af oss nu underråttade om samma TOPAYAS död, betygade

de

de ſin ſaknad och ſorg med en Melancholiſk ſång:

Aghée matte
Avhé Tu-pa-ya.
Ach! döder år! Alas! Tupaya.

Deſsutom viſade ſig några af deras unge Mån tåmmeligen nyfikne och benägne at följa med vårt Skepp.

När, i ſtöd af deſſa grunder, Anthropophagerne i Nya Zeland förenades, ſkulle de nu varande många krig och mord, hushåll imellan hushåll, aftaga, ſamt dymedelſt den månniſko-fråtande vanan aflåta, hvilken år en ſkamfläck på vårt ſlägte, den båttre kunſkaper och vilja utkråfver af vår uplyſta ſamtid, at ju förr deſs håldre utplåna. Nya Zeland åndteligen en gång civiliſeradt, ſkulle ſträcka ſina inkråcktningar och kunſkaper öfver Nya Holland och alla Öarne i Söderhafvet. Med nyttigaſte rön och upfinningar i Södra Hémiſpheren, ſkulle de omſider kunna rickta Vetenſkaperne ſamt återbetala den uplysning vi gifvit dem från den Norra.

Några andra detta Folkets egenſkaper gifva åtminſtone ej ringa hopp om deras civiliſation; nemligen, ehuru de ånnu ej lårt at utſmålta det nyttiga jårnet, til at låtta utöfningen af viſſa ſlögder, veta de

icke desto mindre at med sjelfva klippan utarbeta åtskilligt bildthuggeri-arbete på sina vapen och båtar. De uttrycka mycken ömhet och tacksamhet för sina välgörare. De tyckas vara bergfaste Vänner, äfven at hämna deras död med sin yttersta fara. Men bryter man i det minsta frid med dem, eller gifver anledning til misstanka, så äro de farlige fiender. Et exempel af deras mod och djärfhet, förtjänar at anföras.

Franske Capitainen Croizet, föranlåten at angripa dem inom deras förskansning, kunde ändteligen, under betäckning af en jämn eld af Musqueteriet, hugga en liten Breche på deras palizade. Deruti trädde genast en Indiansk Anförare med et simpelt trä-spjut i handen, men skjutgevären gjorde honom lika hastigt til et offer af sit courage. En annan posterade sig på den döda, och delade genast samma öde, sex andra, alle Chefer, gingo lika oförsagde mot sin fiendes eld och en viss död, samt fylde Brechen med sina kroppar. Det var endast i brist af Anförare, som de Vilde nödsakades öfvergifva sin Fästning.

För at befrämja Vetenskapernes ytterligare tilväxt, skulle äfven ej litet bidraga, om de öfrige Nationer uti Söderhafvet til sina kunskaper uplystes. Jag torde

de i detta affeendet allenast få anföra. Patagonerne, såsom til sin belägenhet och vilja skickeligast at emottaga uplysning. De äro, såsom bekant är, et frodigt och snart sagt Jätt-likt folkslag: såsom tillika de harmlösaste och vänligaste af Människor, vore önskeligt, at Europeers Människokärlek sträckte sig til dem. Et par vackra exempel af deras goda sinnelag äro i synnerhet märkeliga, nemligen: då de sågo några Franske om natten darra af köld, hvilka, komne från Falklands-öarne, af en händelse, här nödgades låna hus, hittade det jättlika Folket på samma medel och sätt at värma sina små välkomna Gäster, som foglen sina små ungar. Man kan lätteligen häraf föreställa sig, at Franske Främlingarne blefvo väl upvärmde, men ock tillika något klämde, samt at äfven de ädelmodige Patagonerne sjelfve deremot nödgades tilbringa sin natt kallt ob obeqvämt. (*) År 1765 strandade Spanska Skeppet La Conception uti Magellanska Sundet. Patagonerne, som lätteligen kunnat bemästra sig både folk och gods, viste härvid det ädelmod, at ofortrutet bitråda de olyckeliga, så til godsets bergande, som til kojors byggande, m. m. tils ändteligen det Spanske Sjöfolket kunde

 af

(*) Bref af BOUGAINVILLE den yngre, om resor från Malouinske Öarne til Magellanske sundet.

af vraket förfärdiga en Båt och affegla. (*)

Vi Europeer håremot, fom kalle ofs Civiliferade, famt rönt ådlafte prof jåmte nytta af vilde Patagoners civiliferade hjertan, men dervid tillika fedt deras jåmte flere ohyffade Nationers, få til lågandes, ledne fkepps-brott på månfkeliga förnödenheter och uplysning, borde vi ej få mycket fnarare, och til allmån nytta för månfklighet, famt kunfkapers och Vetenfkapers utbredande, tilftålla deffa Medbröder en månnifko-rått, den naturen åmnat för vårt flågte? Patagonerne åro, fom man vet, i fynnerhet Jågare, men genom något umgånge med Spanfke i America, hafva de få vida upnått grader af Civilifation, at de til fit Jågeri nyttja vål inråttade Håftar famt Hundar, hvilka fednare de åfven lårt at hålla Håften qvar vid tygelen, då Ryttaren något behöfver lemna den famma. Men dem fela ånnu flera tama djur och jordfrukter, at ftadgas, förökas, famt federmera uplyfas. Man kunde en gång då, utom nyttige uptåkter i Våxt-riket, åfven hårifrån til vederlag afhåmta de få kallade Pacos vigognas lamas, eller Gvannacows, hvilka förmodeligen i Europa fkulle trifvas få vål fom kring

(*) Se BOUGAINVILLE'S Journal af en refa kring Jorden, pag. 126, d. 8 Dec. 1766, i Poffeffions Bayen.

kring Magellanſka trakten, och blifva nyttige, dels til bördors bärande, hvartil de nyttjas af Spanſke Coloniſterne, dels i anſeende til den långa, fina, ſå väl hvita ſom röſenröda ullen, ſom det ena ſlaget af deſſa djuren eger; (*) man bör åfven hoppas, at genom en närmare bekantſkap med Patagonerne, efter hand kunna utleta orſaken til deras frodiga växt. Kunſkapen om deſſa och andra kanſke nyttigare förmåner, har förmodeligen Förſynen velat bevara för dem, ſom föra välgerningar til detta beſkedeliga Folket. Naturen tyckes hafva tillottat ſådana vilda Folkſlag ſärſkilte fördelar, at dymedelſt tilſkynda dem främmandes åtminſtone egennyttiga beſök, och dermed tilfälligt - vis kunſkaper och uplysning. Förſynens allviſa omvårdnad för Invånarne i Nya Zeland, är lika lyſande, i anſeende til den lätta tilgång ſamma Nation eger på det koſteliga Linet och Hampan til klädnad, och utom hvilka de ſkulle förgätts, ſamt förnedrats til för mänſklighet och förnuftige djur altför ömkelige vareſſer.

Vidare bör den nytta, ſom Geographie, Aſtronomie, Naturkunnighet och Navigation redan vunnit, och än ytterliga-

(*) Se BUFFON, Tom. XIII. p. 16. åfven BOUGAINVILLES Journal, p. 131.

gare kunna vinna, genom underſökningar i Söderhafvet, ej oberörd lemnas.

Vi hafve länge kunnat tämmeligen afmäta Planeternes ſtorlek och gång, ſälla våra omdömen om deras Inbyggare, utſtakat och afritat Månens högder och dalar på Charta, m. m. och hade dock ännu lemnat en dryg Tredjedel af vår Glob obeſeglad och okänd. Åndteligen hafva åtſkilliga Länder och Folkſlag efterhand blifvit uptäckte, och det ſom är af en ej mindre betydelighet, har genom vår ſiſta reſa kring Jordklotet, det ſtora inbillade Söderlandet måſt förſvinna. På Engelſka kölar har denna Trophée af ſanning blifvit upreſt. Den har befriat viſſa Philoſopher från deras möda at uträkna de Bergs och Länders ſtorlek vid Södra Polen, hvarmed de nödvändigt ville upväga den Norras. Deras ſnillen, från detta bekymmer entledigade, må nu lyckligare och nyttigare anvåndas til andra underſökningar.

Jämförde Obſervationer på Compaſſens miſsvisning i Söder-hafvet, hafva fört oſs anſenligen närmare på ſpåren til Magnet-Syſtemets beſkaffenhet, och de 4 Magnet-Polernes läge på vår Glob. Detta, jämte underſökningar af Magnet-nålens inclination, tillika med åtſkilliga Aſtronomiſka Obſervationer, jämte de anmärkningar

gar, ſom ſkedt på Longituds-uren i Söder-hafvet, hafva redan lärt, och kunna än ytterligare lära oſs, ſå väl ſärſkildt ſom än mera ſamfäldt, at med mycket ſtörre viſshet än förut, vågleda Sjömannen genom Oceanen, ſamt åfven i ſjelfva mörkret, ofta ſå ſäkert och lätt ſom Fyrtorn och Vårdkaſar, lyſa och varna honom från farliga ſkeppsbrott. (*)

I allmänhet och ſluteligen at tala, ſå räcker en nyttig uptäckt den andra handen, ſamt kaſtar nya ſtrålar af ljus på det redan bekanta.

Då i ſynnerhet uti deſſa dagar, uti hvarje hörn af vårt Fädernesland, och i hvarje Medborgares hjerta, önſkningar och böner upoffras til Förſynen, om den GUSTAVianſka Thronens beſäſtande med en Kron-Prins, böra ſådana offer ej mindre brinna inom detta åt Vetenſkaper helgade Tempel, för deſs tilkommande Skydds-Herre, ſamt Arftagare til GUSTAF III:djes Thron, hvilken vi hoppas ſkola nu ſnart (**) födas, med ſamma för Veten-

(*) Huru noga Hr Capitainen och Riddaren EKEBERG kunnat determinera Longituden til ſjöſs, genom Herr Profeſſor WILCKES dertil ganſka väl inrättade Inclinations-Compaſs, är nogſamt at finna af Kongl. Vetenſkaps Academiens Handlingar, för år 1772.

(**) Hans Kongl. Höghet Kron-Prinſen föddes 12 timar efter, ſedan detta Tal hölls.

tenſkaperne gynnande ſamt allmänt vördade höga egenſkaper, ſom nu på ſamma Thron lyſa.

Himmelen upfylle våra brinnande önſkningar!!! ſå ſkall den efterlångtade Prinſen, då Han en gång uplyfter Sin Spira öfver et redan lyckligt Folk, dana et Saturni Tidehvarf för Sina glada Underſåtare, hvilka, uplyſte af redan gynnade och florerande Vetenſkaper, ſkola med deras ſnille-foſter ån mer hedra och gagna Hans tid och efterkommande Secler.

Då, om icke förr, ſkola Månniſko-kårlek och Patriotisme, jåmte Vetenſkaper och Slögder, på Svenſka kölar föras och utbredas til Södra Verlds-halfvan, ſamt fördubblade återflyta til Europa och vår ålſkade Nord.

* * *

Tackſamhet år en angenåm ſkyldighet, ſom lyckan vid detta tilfålle tilſkyndar mig at, på Kongl. Academiens vågnar, offenteligen få afbörda hos någre Deſs Välgörare.

Kongl. Academien har, ifrån Deſs förſta början, tid efter annan, af vårde Gynnare och Landsmån, fått til ſkånks åtſkilliga mårkvårdiga ſå vål Naturens ſom konſtens alſter, hvarmed grund blifvit lagd til

til ſådana Naturalie- och Konſt-Cabinetter, ſom alla Vetenſkaps Academier göra ſig nöje af at ſamla, förvara och upviſa. Utom de anſenliga Samlingar af Mineralier, ſom framledne Envoyéen vid Kejſerl. Ryſka Hofvet, Baron GUSTAF von HÖPKEN, och Kongl. Academiens afledne Ledamot, Bergs-Rådet PSILANDERHIELM, efter ſig lemnat, och af Deras Arfvingar blifvit ådelmodigt ſkänkte til Kongl. Academien, har Kongl. Academien i ſynnerhet orſak at i tackſamt minne behålla Deſs afledne Ledamots, Commerce-Rådet LAGERSTRÖMS benägenhet at rickta Kongl. Academiens Samling med allahanda märkvärdigheter utur andra Naturens Riken. Deſſa Samlingar hade förmodeligen blifvit långt anſenligare, om icke briſt på rum at dem intaga, och deraf förorſakad ſvårighet at dem vederbörligen vårda, i ordning ſtälla och nyttja, hade hårtils varit hinderlig. I ſynnerhet fordra Samlingar af Örter och Djur en nåſtan dagelig tilſyn, om de ej inom kårt ſkola förderfvas. Detta har Kongl. Academien de förflutna åren nogſamt märkt, och derföre, til förekommande af Samlingarnas vidare undergång, behagat, för tu år ſedan, anförtro mig at vårda dem, ſom äro af Örte- och Djur-Riket, ſamt til den ändan beviljat mig en årlig lön, för hvilken ſtora yn-

neſt

nest jag förbinder mig til en odödelig vördsam tacksamhet, och til all den tjenst, så i detta som andra mål, som står uti min ringa förmåga.

Men förenämnde brist på tilräckeligt och tjenligt utryme för Samlingarna, har hårtils ej tillåtit mig, at som sig bordt och jag gårna velat, skóta dem. Denna betydeliga svårighet blir dock snart afhulpen, då Kongl. Academien får tilträda det ansenliga Hus, som Kongl. Academien nu köpt, hvartil K. Academiens högtförtjente Ledamot, Herr Presidenten och Riddaren ROSENADLER, behagat ådelmodigt skånka mer ån halfva Köpe-Skillingen.

Kongl. Academiens och Dess Natural-Cabinets lycka har dock icke stadnat vid sistnåmnde stora och ovåntade förmon, utan sjelfva Cabinettet har ock nyligen vunnit en så dråpelig tilvåxt, at hvad det förr var, kunde råknas för alsintet, emot hvad det nu blifvit: i det Kongl. Academiens i lifstiden vördade, nu ömt saknade Ledamots, Hof-Marschalkens, Commendeurens af K. Wasa Orden med Stora Korset, och Riddarens af Nordstjerne Orden, Friherre CHARLES DE GEERS Enke-Fru, Högvålborna Fru Friherrinnan CHARLOTTA RIBBING, behagat skånka Kongl. Academien hela det af Dess Salige Her-

Herre i lifstiden ſamlade koſtbara, rika, i bäſta ordning ſtäldta och väl underhällna Cabinett, beſtående af Snäckor, Coraller, Fyrfotade Djur, Foglar, Fiſkar, Amphibier och Inſecter, ifrån alla Verldens delar, med alt tilbehör, hvaribland är et Microſcope, ſom nu här ſtår för Kongl. Academiens ögon, och i England blifvit köpt för något mer än 200 Ducater.

Utom deſs har ock Kongl. Academien nyligen haft den lyckan, at af Deſs Ledamot, Hans Excellence Herr Riks-Rådet, Canzlie-Preſidenten, Academie Canzleren, Riddaren och Commendeuren af Kongl. Maj:ts Orden, Högvälborne Grefve ULRIC SCHEFFER, få til ſkänks en Samling af ut- och inländſka Foglar, Inſecter och Växter, uti 6 prydeliga ſmå Skåp eller Lådor inſatte, och på et beſynnerligt ſätt ſå præparerade, at de af maſk och mal förmodeligen ej kunna ſkadas.

Det fordrade ſtörre vältalighet, än af mig kan väntas, at värdigt priſa deſſa höga Gynnares Academien härigenom ertedda bevågenhet, hos hvilka ock Kongl. Academien redan, genom Deputerade, mundteligen förklarat Deſs ſkyldiga erkänsla.

Jag kan endaſt betyga min innerliga fägnad öfver Cabinettets ſå anſenliga i haſt

vundna tilväxt,' och försäkra, at jag det med yttersta flit och åhåga vill vårda och vid magt hålla, samt äfven för min del öka med de Samlingar jag haft tilfälle at göra under mina Resor långt in i landet af Africanska Udden, kallad Caput Bonæ Spei, til åtskilliga orter i Ost-Indien, til de nyss uptäckta Öarna uti stora Söderhafvet, til Elds-Landet i America, med mera. Jag tviflar ock icke, at ju flere Medborgare, när de få se Cabinettet i sin ordning, skola göra sig et nöje af, at än ytterligare rickta det med hvad de kunna hafva, som där förtjenar rum, hvaremot jag försäkrar at altid vilja antekna Gifvarenas namn, dem til stadigtvarande heder och åminnelse.

Om sådana Samlingars ovärderliga nytta, behöfver jag ej mycket orda. Man får där, icke allenast mätta sin nyfikenhet och såsom uti et ögnakast se Naturen i sin vidd, eller på et ställe skåda vidt aflägsne Länders märkvärdigheter; utan den lärgirige får ock, utan kostnad och besvär, njuta frukten af andras med mycken kostnad, möda och ofta lifsfara gjorda Resor: man finner där ömniga tilfällen til vördsam förundran öfver de mångfaldiga prof af Skaparens outgrundeliga vishet och magt, som lysa ju så mycket i de minsta som i de största Naturens alster. Hvem vet icke, huru

ru olika det är, at höra och läſa andras berättelſer och beſkrifningar, mot at ſjelf med egna ögon få ſe och underſöka tingen? Det ſenare förökar mångfaldigt begrepet, ja, likſom förhöjer Själen och fördubblar tanke-gâfvan.

Men jag bör nu ej fördjupa mig uti detta angenäma ämnets utförande, utan påminna mig, at den heder jag i tre månader haft, at vara detta lyſande Samfunds Ordförande, nu uphörer.

SVAR,

Gifvet, på

Kongl. Vetenskaps Academiens vågnar,

af

DESS SECRETERARE.

MIN HERRE!

Kånnedomen af vårt eget hem, Jordklotet, har gjort mycket långsamma steg. Jag talar ej om dess innandömen på djupet, som altid lära blifva för oss Månniskor fördolda, utan endast om dess yta. Ganska långe kånde man endast en liten del deraf, nemligen de nårmast omkring Medelhafvet belågna Lånder och et stycke af Asien. Småningom updagades Europa något når. För ej fyllest Trehundrade år sedan uptåcktes America, Södra delen af Africa och den

Östra

Östra af Asien, som utgöra mer än hälften af den bebodda verlden. Men ända til vår tid, har en ganska stor trackt af Jordens yta, uti dess södra hälft, varit aldeles okänd, så at vi icke ens visste, om där var något Land.

Ändteligen hafva, för få år sedan, mägtige Konungar, egenteligen i afsigt at rikta Vetenskaperna, utrustat Skepp, at på dessa okända trackter upsöka nya Länder, eller at åtminstone försäkra sig, om där äro Länder och Öar, eller ock idel Haf. Detta högst ärefulla företagande har, öfver all förmodan, lyckats. och man har påfunnit et Land, större än Europa, samt en myckenhet större och mindre Öar, de fläste uti det lyckligaste Climat belägne, och af Människor bebodde. Man har ock derigenom blifvit förvissad, at nära til och omkring Södra Pol-Cirklen, ej är något Land, utan et omäteligt Is-haf.

Härigenom har icke allenast Geographien vunnit en stor och länge saknad uplysning, utan de öfrige Vetenskaperne, i synner-

nerhet Natural-Historien, hafva ock fått en mycket ansenlig tilvåxt: ty vid dessa Expeditioner hafva skickelige Natur-forskare varit följaktige, och ibland dem, lyckligtvis, tvånne Svenske Månner, af vår nu högst saknade Store LINNÉ'S *åckta Lårjungar, som med en aldeles Linneisk ifver hulpit upsöka och beskrifva de många förekommande nya Naturens alster. Den ena af dem år* J, *Min Herre, som efter många utstånd-na svårigheter och faror på en så åfventyrlig resa, til allas vår fågnad, lyckligen hemkommit, med rik samling af nya kunskaper och Naturalier.*

Kongl. Vetenskaps Academien skyndade sig då, at uti Eder förvårfva sig en nyttig Ledamot, och at anförtro Eder vården af sin då ringa, men sedan lyckligen mycket föröikade Natural-Samling. Kongl. Academien sökte ock, efter sin förmåga, upmuntra Eder och såtta Eder i stånd, at med mindre bekymmer om nödig utkomst, utarbeta Edra Rese-beskrifningar och Observationer. Til ytterligare prof af förtroende, har ock

Kongl.

Kongl. Academien valdt Eder til Ordförande, under de ſiſtförflutne tre Månaderne. Uti alt detta, har Eder flit och Edert förhållande fullkomligen ſvarat emot K. Academiens väntan. J hafven uti Edert Tal kårteligen nämnt, huru mycket, icke allenaſt märkvärdigt, utan ock verkeligen nyttigt, blifvit funnet, under deſſa och dylika Reſor til nya Länders uptäckande, ſamt än vidare kan finnas. Med denna förſmak upväckes ſäkert än mer Allmänhetens längtan efter den utförligare Reſe-beſkrifning, hvarpå J dageligen arbeten, til hvars fullbordande ſamt mycken annan förväntad tjenſt, Kongl. Academien önſkar Eder hälſa och all möjelig upmuntran.